

Bc. Anna Masařová: Žák se speciálními vzdělávacími potřebami ve školní třídě jako sociální skupině.
Bakalářská práce. Oponentský posudek.

Studentka Anna Masařová se ve své práci rozhodla zaměřit se na žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a jejich sociální pozici ve dvou 4. třídách.

Téma je originální, oceňuji snahu o oslovení aktuálního tématu, přestože se jedná pouze o drobnou sondu. Mrzí mne, že jej studentka pojala příliš zešíroka – termín speciální vzdělávací potřeba (dále SVP) je velmi široký a mnohem užitečnější by bylo, kdyby se zaměřila na konkrétnější SVP (ADHD, PAS, SPU, OMJ, LMP, NKS apod.), což by bylo pro praxi mnohem výtečnější. V této podobě je to sonda do sociálního postavení „jinakosti“. Také výsledky výběru tématu odpovídají.

Teoretická část je věnována klíčovým pojmům: žák se speciálními vzdělávacími potřebami, vývoj dítěte mladšího školního věku, školní třída jako sociální skupina, diagnostika školní třídy. Studentka se orientuje v dané problematice, nastudovala relevantní českou literaturu. V diskusi pak uvádí též 1 zahraniční studii. Teorie je jednoduchá, dobře nás provází tématem a pomůže se čtenáři zorientovat v dané problematice. Některé části jsou však zcela zbytečné, např. část věnována SORADu – metodě určené pro zcela jinou cílovou skupinu a v textu jinak nevyužité. To platí i o dalších metodách. Také nevím, zda má nějaký význam popis stupňů podpůrných opatření. V teoretické části je zásadní kapitolou „Žák se speciálními vzdělávacími potřebami ve školní třídě“, kterou velmi chválím.

V empirické části autorka zmapovala sociální pozice žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve dvou 4. třídách, jejichž součástí je jeden či více žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Výzkum byl proveden na dvou odlišných školách Braunovým dotazníkem B – 3. Následně provedla semistrukturovaný rozhovor s třídními učiteli. **Není popsán etický aspekt šetření a sběr souhlasů k realizaci sociometrie, při obhajobě žádám vysvětlení.**

Výzkumná otázka: zda se sociální pozice žáků se SVP výrazně liší od sociální pozice ostatních žáků ve třídě ve mně vyvolává rozpaky. Může se lišit, ale to by se možná lišila i bez SVP – každý máme přece jinou pozici, lišíme se, a je to normální a očekávané. Vířala bych spíše úvahu, zda se jejich jinakost nějak odráží do jejich sociální pozice. Ostatní výzkumné otázky jsou výborně formulovány a postupně jsou všechny zodpovězeny.

- Lze nalézt nějaké obecné charakteristické rysy, týkající se sociálního postavení žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci školní třídy?
- Jak vnímají žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ostatní spolužáci?
- Jak vnímá žáka se speciálními vzdělávacími potřebami ve školní třídě třídní učitel?
- Jak svou pozici vnímá samotný žák se speciálními vzdělávacími potřebami?

Data jsou dobře vyhodnocena a interpretována a rozhovory s učiteli jim přidávají na plasticitě. Tato metodologie je velmi vhodně zvolena.

K výsledkům: „U některých těchto žáků byla zjištěna odlišná sociální pozice v rámci třídy, u jiných zase naopak nebyly nalezeny významné rozdíly. Akceptace tohoto žáka ostatními spolužáky a jeho sociální postavení ve třídě je tedy velmi individuální a záleží na mnohých faktorech.“ Jak se dá očekávat, širší pojetí nepřináší konkrétní data.

Nejvýznamnějším zjištěním je pak, že nejhorší pozici mají ti, u kterých se objevují výrazně odlišné projevy v chování (impulzivita, neadekvátní reakce, nevhodné chování...) a dále se to může zesilovat například odlišným mateřským jazykem či pozdějším vstupem do třídy. **Jedná se tedy hlavně o kumulaci rizikových faktorů.**

Technicky doporučuji citování primárních zdrojů, které jsou dostupné.

I přes připomínky, které uvádím v textu, práce jednoznačně splňuje podmínky kladené na tento typ práce o doporučuji ji k obhajobě.

Možné otázky pro obhajobu:

- **K diskusi:** V nizozemské studii byla sledována souvislost mezi konkrétními typem postižení a mírou sociálního přijetí ostatními spolužáky, která však nebyla prokázána. (Koster, Pijl, Nakken & Houten, 2010). Ale nejsem si jistá, zda je to vztažitelné k úrovni PO, jak píšete, nejednalo se spíše o typ diagnózy / postižení?
- Velmi zajímavé jsou **rozdíly mezi dvěma školami**, je to dáno jen samotnými dětmi a jejich SVP? V závěru říkáte: „Odlišné výsledky mezi třídami mohou být způsobeny také tím, že v porovnání se školou č. 1, část žáků pochází se socio-kulturně znevýhodněného prostředí. Naopak žáci z pražské výběrové školy mají povětšinou podnětné rodinné zázemí, kde alespoň jeden z rodičů má vysokoškolské vzdělání. Myslím si, že právě tito žáci jsou daleko vnímavější k odlišnostem, na které nejsou ze svého okolí zvyklí.“ Znamená to, že dětem se SVP může být lépe na „většinové“, nevýběrové škole, i když se neprezentuje tak individuálním přístupem?

V Praze 28.8.2019

PhDr. Mgr. Veronika Pavlas Martanová Ph.D.